

כ"ב

אחר הדברים האלה החליט החבר הזה לצאת את ארץ הכוזרים כשפניו אל ירושלים תבנה ותכונן. עזיבתו היתה קשה לכוזרי, לכן פנה אליו בענין זה ואמר: "מה יש לבקש היום בארץ ישראל כשהשכינה נעדרת ממנה? התקרבות אל אלהים משגת בכל מקום בכונה טהורה ותשוקה חזקה. למה תקבל עליך סכנה ביבשה ובים ובין האמות השונות?"

כ"ג

אזי אמר החבר: השכינה הנראית לעין היא הנעדרת, שהרי אין היא מתגלה אלא לנביא

או לקהל רצוי במקום המיוחד. ולזה מיחלים, שנאמר: "פי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" (ישעיה נ"ב, ח), ומה שאנו אומרים בתפלתנו: "ותחזינה עינינו בשובך לנוד לציין".⁹²⁵ אבל השכינה הנסתרת הרוחנית היא עם ישראל אנוכח, תמים במעשיו, טהור לבב, שהתפונותו לאלהי ישראל נאמנת. וארץ ישראל מיחדת לאלהי ישראל, והמעשים לא יגיעו לשלמות אלא בה. מצוות ישראליות רבות בטלות לגבי מי שאינו גר בארץ ישראל.⁹²⁶ ההתפונות אינה נאמנה והלב אינו טהור אלא במקומות שהוא מאמין שהם מיחדים לאלהים, אף לו היה זה בדמיון ובהמשלה. כל שכן כאשר זה באמת, כפי שהקדמנו והבהרנו.

לכן נסערים הצעצועים אליה וההתפונות אליה נאמנת, במיוחד מצד מי שפונה אליה מרחוק, ובמידת מצד מי שחטא חטאים והוא מבקש להתכפר - ואין דרך אל הקרבנות שצוה אלהים על כל חטא וחטא זדון וישגה - והוא קרוב אל דברם של החכמים: "גלות מכפרת ציון";⁹²⁷ במיוחד כאשר גולים למקום רצוי לאלהים.

ההסתכנות ביבשה ובים אינה הסתכנות שבגדר "לא תנסו את ה'" (דברים ו', טז), אלא הסתכנות שאדם כמותו היה מסתכן לו היתה לו סחורה שהוא מקנה להרויח בה. ואלו הסתכן יותר מזה בגלל געגועיו ובגלל תקנותו לכפרה, היו סולחים לו שהוא חושף עצמו

לסכנת מות אחרי שעשה חשבון־נפש ואחר שנתן תודה על חייו שעברו והסתפק בהם, והקדיש את שארית ימיו לרצות את אלהיו. ואם יגיע לידי סכנה ואלהיו יצילנו הוא ישבח ויתן תודה. ואם ימית אותו בגלל חטאיו, הוא יהיה שבע־רצון וישא־זאת־בסבלנות וידע אל־נכון שבמותו נתכפרו לו רב חטאיו.

דעתי זאת עדיפה מדעתם של מי שמסכנים עצמם במלחמות למען יזכרו כגבורים ומנצחים או למען יטלו שכר גדול; ויש בזאת הסתכנות פחותה משל היוצאים לקרב למען השכר במלחמת־קדש.

כ"ד

אמר הכוזרי: קדם ראיתיך שאתה אוהב חרות, ועכשו אני רואה שאתה מבקש להוסיף לעצמך עבדות של חיובים שיחייבו אותך לכשתשכן בארץ, מצוות שאין אתה חייב בהן כאן.

כ"ה

אמר החבר: חרות אני מבקש רק מן העבדות לרבים שאני מבקש את שביעות־רצונם. אף אם אתאמץ במשך כל חיי לא אשיג אותה. ולו הייתי משיג אותה לא הייתה מועילה לי, כלומר, העבדות לבני־אדם ובקשת שביעות־רצונם. אבל אני מבקש את העבדות לאחד אשר שביעות־רצונו משגת במאמץ הקל ביותר, והיא מועילה בעולם הזה ובבא. זאת שביעות־רצונו של אלהים יתעלה, כי העבדות לו היא החרות, והשפלות כלפיו היא העז האמתי.

כ"ו

אמר הכוזרי: אם אתה מאמין בכל מה שצינת, יודע אלהים יתעלה את כוננתך, והכונה נתונה לבד עם אלהים היודע את הכונות וחושף את הנסתרות.

כ"ז

אמר החבר: זה נכון כאשר אין המעשה אפשרי. אבל הן התקנה והן המעשה נתונים בידי

האדם לבדו. לכן גנאי הוא לאדם אם אינו עמל לקבל את השכר הגלוי על המעשה הגלוי. לפיכך נאמר: "והרעותם בחצוצרות ונזפרתם לפני ה' אלהיכם (...) והיו לכם לזכרון" (במדבר י', ט"ז), ו"זכרון תרועה" (ויקרא כ"ג, כד) - לא מפני שאלהים זקוק להזכרה ולהערה, אלא מפני שהמעשים זקוקים לשלמות, ואז הם ראויים לגמול, כמו שרעיונות התפלה צריכים שיבטאו באפן המשלם ביותר בתחנונים ובהעתרה. כאשר מגשימים את הכונה, והמעשה הוא כפי שצריך להיות, יבוא גמול עליהם. ולפי מה שבני־אדם מרגלים, זאת כפיכחול הזכרה, שדברה תורה כלשון בני אדם.⁹²⁸

ואם המעשה הוא בלי כונה, או הכונה בלי מעשה, יהיה המאמץ לבטלה. אלא אם כן אין הדבר אפשרי, ואז הבאת הכונה והתנצלות על העדר המעשה מועילות במדה כלשהי, כגון שאנו מתנצלים בתפלתנו: "ומפני חטאינו גלינו מארצנו [ונתרחק מעל אדמתנו, ואין אנתנו יכולין לעלות, להראות, להשתחוות לפניך בבית בחירתך...]"⁹²⁹ וכיוצא בזה. המעורר את האנשים ומניע אותם לאהב את המקום המקדש ההוא - צפוי לקבל שכר. ויש בזאת חזוק הדבר המיחל, כאמור: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד. כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהלים ק"ב, יד-טו), כלומר, ירושלים תבנה רק כאשר ישתוקקו ישראל אליה תכלית התשוקה עד אשר יכספו אל אבניה ועפרה.

כ"ח

אמר הכוזרי: אם כך הדבר, חטא הוא למנע אותך, וטוב לעזר לך. יעזר לך אלהים ויהיה לך למגן ולמעניקי־חסות, וישבע־רצון ממך בחסדו! ושלום!

נשלם הספר בעזרת אלהים יתעלה, ועזרתו הטובה.
שבח אין קץ למעניקי העזרה!